

**ПЕДАГОГІКА, ПСИХОЛОГІЯ
ТА
МЕДИКО-БІОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ
ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ**

№ 2, 2006

змістом й у часі; розширенню можливостей для всебічного розкриття здібностей студентів та підвищення ефективності роботи викладацького складу; прийняття своєчасних дидактичних та виховних дій.

Проте практичне втілення експериментальної програми виявило і окремі недоліки які мають бути усунені перед більш широким запровадженням подібних програм. Особливо це стосується недостатньої для вирішення основних задач дисципліни кількості аудиторних годин; низького рівня залучення студентської молоді через те, що дисципліна є елективною; та слабкої організацією контролю за самостійною роботою студентів.

Подальші дослідження передбачається провести у напрямку вивчення інших проблем запровадження експериментальної учбової програми з дисципліни "фізичне виховання" у вищих учбових закладах України.

Література

1. Болонський процес: головні принципи входження в Європейський простір вищої освіти / Упорядники Журавський В.С., Згуровський М.З. – К.: ІВЦ "Видавництво "Політехніка", 2003. – 200 с.
2. Вища освіта України і Болонський процес // Навчальний посібник. / За редакцією Кременя В.Г. Упорядники Степко М.Ф., Болюбаш Я.Я., Шинкарук В.Д., Грубінко В.В., Бабин І.І. – Київ – Тернопіль, 2004. – 286 с.
3. Куроченко І.О. Фізична культура і спорт: Інформаційно-методичний довідник. К.: 2004. - 1184 с.
4. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу (документи і матеріали 2003 – 2004 рр.) / За редакцією Кременя В.Г. Упорядники Степко М.Ф., Болюбаш Я.Я., Шинкарук В.Д., Грубінко В.В., Бабин І.І. – Київ - Тернопіль: Вид-во ТДПУ ім. В.Гнатюка, 2004. – 146 с.
5. Проблеми адаптації вищої освіти в Україні до європейських стандартів і принципів Болонського процесу: Матеріали міжнародної наукової конференції, 23-26 березня 2004 року. – Ужгород, 2004. – 228 с.
6. Стан та завдання вищої освіти України в контексті Болонського процесу / Упорядник М.З. Згуровський. – К.: ІВЦ «Видавництво «Політехніка», 2004. – 76 с.
7. Фізичне виховання: Навчальна програма для ВНЗ України III – IV рівнів акредитації / укладачі Раєвський Р.Т., Третьяков М.О., Канишевський С.М., Краснов В.П., Козубей П.С. К.:2003. - 44 с.
8. Фізичне виховання та здоров'я: програма навчальної дисципліни для студентів вищих медичних навчальних закладів III- IV рівнів акредитації України / укладачі Соколовський В.С., Романова Н.О., Середовська В.Ю., Магльованій А.В. К.: 2005. - 16 с.

Надійшла до редакції 31.01.2006р.

СПОРТ ДЛЯ ВСІХ В УКРАЇНІ: РЕЗУЛЬТАТИ ЗАГАЛЬНОНАЦІОНАЛЬНОГО ОПИТУВАННЯ

Дутчак М.В.

Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту

Анотація. Наведено результати загальнонаціонального опитування населення України стосовно рівня та форм рухової активності. Проаналізовано причини позитивного та пасивного ставлення населення до занять спортом для всіх.

Ключові слова: спорт для всіх, рухова активність, загальнонаціональне опитування, проект „Компас”, вікові

групи, види спорту, здоров'я, населення.

Анотація. Дутчак М.В. Спорт для всіх в Україні: результати обшонаціонального опроса. Представлены результаты обшонационального опроса населения Украины относительно уровня и форм двигательной активности. Проанализировано причины положительного и пассивного отношения населения к занятиям спортом для всех.

Ключевые слова: спорт для всех, двигательная активность, обшонациональный опрос, проект «Компас», возрастные группы, виды спорта, здоровье, население. Annotation. Dutchak M. Sport for all in Ukraine: results of national interrogation. Results of national interrogation of the population of Ukraine concerning a level and forms of sports activity are submitted. It is analysed the reasons of the positive and passive attitude of the population to sports for all.

Key words: sport for all, impellent activity, national interrogation, the project "Compass", age groups, sports, health, the population.

Вступ.

Серед пріоритетів державної політики у сфері фізичної культури і спорту особливе місце займає вирішення проблеми підвищення доступності занять масовим спортом для різних груп населення. У Національній доктрині розвитку фізичної культури і спорту [9] зазначається, що першочергового значення набуває формування у громадян переконання у необхідності регулярного використання різноманітних форм фізичного виховання та масового спорту.

Формування умов для залучення населення до спорту для всіх, на наш погляд, ефективно здійснювати на основі запропонованої концепції гуманізації масового спорту в Україні [4, 6, 7]. Ця концепція передбачає переосмислення функцій та структури спорту для всіх, обґрунтування шляхів удосконалення системи управління та підготовки майбутніх фахівців з менеджменту спорту для всіх.

Під гуманізмом (від лат humanus - людський) розуміють прагнення до людяності, до створення гідних людського життя умов [8]. Поняття гуманізму характеризують як історично зумовлену систему поглядів, яка визнає людину самодостатньою цінністю, розглядає її як свідомого суб'єкта своїх дій, розвиток якого за законами власної діяльності є необхідною умовою розвитку суспільства [10].

Дослідження проблем гуманізації фізкультурного та спортивного середовища здійснювали П.Ф. Лезгафт, В.І. Столяров, Л.І.Лубишева, М.М. Визитей, В.М. Кряж, Б.М. Шиян та інші.

Відповідно до запропонованої нами концепції перспективним механізмом гуманізації управління спортивним рухом в Україні є систематичне вивчення відношення, самооцінки, потреб та інтересів людей, аналіз громадської думки з питань стану та перспектив розвитку масового спорту. Характерною особливістю гуманістично орієнтованого спорту для всіх є добровільність занять. Реалізація цього принципу видається можливою лише за умови використання відповідних соціологічних технологій.

До теперішнього часу в Україні, на жаль, не здійснюється на регулярній основі соціологічний моніторинг у сфері фізичної культури і спорту як на

національному, так і регіональному і місцевому рівнях. В наслідок цього, керівні органи не отримують зворотного зв'язку від головного об'єкту свого впливу – конкретної людини, для якої вони насправді і повинні існувати. Це, безумовно, ускладнює керуваність функціонування системи гуманістично орієнтованого спорту для всіх в умовах переходу до ринкових механізмів регулювання економіки.

У 70-х роках минулого століття у Європі розпочали активно використовувати різноманітні форми анкетування, а згодом інтерв'ювання для отримання інформації про рівень охоплення населення цілеспрямованою руховою активністю, або так званою "спортивною участю". Проте, ці дослідження базувались на різних методологічних підходах, що унеможливило проведення коректного порівняння між різними державами. З ініціативи Національного олімпійського комітету Італії та спортивних організацій Великобританії і Англії з 1997 року в Європі розпочалась реалізація проекту COMPASS [1]. Основна мета цього проекту – подальша гармонізація статистики у сфері спорту для всіх в Європі через переконання країн використовувати однакові окремі аспекти загальної технології отримання інформації.

Робота виконана по темі 2.3.1. „Теоретико-методичні та прикладні аспекти застосування ринкових технологій фізкультурно-спортивними організаціями України” Зведеного плану НДР у сфері фізичної культури і спорту на 2001 – 2005 роки (№ державної реєстрації 0101U006319).

Формування цілей роботи.

Мета дослідження – вивчення рівня та особливостей охоплення населення України спортом для всіх. Відповідно до цієї мети розв'язувались такі завдання:

- обґрунтувати технологію опитування населення України стосовно спортивної діяльності з урахуванням рекомендацій загальноєвропейського проекту COMPASS;
- організувати опитування населення України щодо занять спортом для всіх;
- встановити рівень та особливості охоплення населення України спортом для всіх у порівнянні з іншими країнами Європи.

Автором на основі базових положень теорії та методики соціального моніторингу, рекомендацій загальноєвропейського проекту COMPASS [1, 2, 3] розроблена спеціальна анкета для вивчення орієнтації та поведінки населення України у сфері занять спортом для всіх [5]. Запропонована анкета була апробована в ході пілотного дослідження та доопрацьована. За висновками Інституту соціології НАН України вона відповідає стандартам соціологічного інструментарію і розрахована на опитування за обов'язковою участю інтерв'юера.

Загальнонаціональне опитування за ав-

торською технологією проводилось у травні 2003 року Центром соціальних експертиз Інституту соціології НАН України серед населення України віком від 16 років до 74 років (шість вікових груп, перша з яких 16-24 роки, кожна наступна на десять років старша). Розмір реалізованої вибіркової сукупності – 1800 респондентів (стандартні відхилення – 2,5 %). Вибірка була квотна та репрезентативна за регіонами, типом поселення, статтю, віком і освітою.

Автором проводився аналіз та інтерпретація отриманої в ході опитування інформації. Математична обробка показників дослідження здійснювалась з використанням комп'ютерної програми SPSS.

Вимірювання спортивної діяльності населення за проектом COMPASS передбачає ідентифікацію основних її компонентів: кількісний (число занять протягом останніх 12 місяців), якісний (участь у доступних спортивних змаганнях) та організаційний (членство у спортивних організаціях). Характеристики типів спортивної діяльності подані у таблиці 1.

Окремі результати загальнонаціонального опитування населення України стосовно спортивної діяльності були репрезентовані автором на XVI засіданні Європейської спортивної конференції (м. Дубровник, Хорватія, 24 – 26 вересня 2003 року), Міжнародній науково-практичній конференції „Актуальні проблеми розвитку руху „Спорт для всіх” у контексті європейської інтеграції України” (м. Тернопіль, 24 – 26 червня 2004 року), X Всесвітньому конгресі „Спорт для всіх” (м. Рим, Італія, 11 – 14 листопада 2004 року), Міжнародному семінарі „Проблеми і перспективи політики у сфері спорту для всіх у країнах Європи” (м. Київ, 23 – 25 червня 2005 року).

Результати дослідження.

Аналіз показників загальнонаціонального опитування свідчить, що у травні 2003 року 79 % населення України протягом останніх 12 місяців не використовували жодної форми спортивної діяльності, а решта населення в різній мірі займалась спортом для всіх. У таблиці 2 наведені показники рівня охоплення спортивною діяльністю у різних країнах Європи.

Найвищий рівень занять спортом для всіх спостерігається у Фінляндії (80 %), достатньо високий – у Норвегії (73 %), Великій Британії (70 %) та Чеській Республіці (67 %). В Італії та Іспанії лише кожен третій охоплений спортивною діяльністю, а в Україні найнижчі показники (21 %). Досвід провідних країн Європи вказує на необхідність популяризації та забезпечення доступності спортивних занять для українців.

На рівень спортивної активності впливають демографічні чинники. Зокрема, тут відзначається гендерна асиметрія (залучення чоловіків до занять спортом в Україні на 13 % вище ніж у жінок). Аналогічна тенденція спостерігається в інших європейських країнах.

В Україні більша частина молодих людей 16-

Таблиця 1.

Характеристика типів спортивної діяльності населення за загальноєвропейським проектом COMPASS [1]

Тип спортивної діяльності	Частота тренувань протягом року	Членство в спортивних клубах	Участь у змаганнях
1.Змагальна, організована, інтенсивна	120 і більше	Так	Так
2.Інтенсивна	120 і більше	Ні	Ні
	120 і більше	Так	Ні
	120 і більше	Ні	Так
3.Регулярна, змагальна або організована	60-120	Ні	Так
	60-120	Так	Ні
	60-120	Так	Так
4.Регулярна, рекреативна	60-120	Ні	Ні
5.Нерегулярна	12-60	Так	Так
	12-60	Так	Ні
	12-60	Ні	Так
	12-60	Ні	Ні
6.Випадкова	1-12	Так	Так
	1-12	Так	Ні
	1-12	Ні	Так
	1-12	Ні	Ні

Таблиця 2.

Показники рівня охоплення спортивною діяльністю населення (старше 16 років) країн Європи за проектом COMPASS (%)

тип спортивної діяльності	Фінляндія 2002	Норвегія 2002	Чехія 1999	Велика Британія 1996	Іспанія 2000	Італія 2000	Україна 2003
змагальна, організована, інтенсивна	5	7	11	5	3	3	1
інтенсивна	53	8	28	13	15	4	3
регулярна, змагальна або організована	2	9	5	4	1	5	2
регулярна, рекреативна	11	6	9	6	13	3	4
нерегулярна	7	31	14	19	4	11	7
випадкова	2	12	3	20	1	3	4
загалом рівень спортивної діяльності	80	73	70	67	37	30	21
спортивна діяльність відсутня	20	27	30	33	63	70	79

24 років (52 %) займається спортом для всіх, для порівняння в 25-34-річному віці цей показник уже у двічі менший, а в респондентів 35-44 років він складає 11%, 45-54 років – 10 %, 55-64 років – 9 %; 65-74 років – 4 %. Спортивна активність у представників різних вікових груп відрізняється за внутрішньою структурою – за кількісними і якісними показниками. Так, для молоді (16-24 років) більш характерною є інтенсивна та регулярна, змагальна та організована спортивна діяльність, а для людей середнього (25-54 роки) та старшого (55-74 роки) віку – рекреативна, нерегулярна та випадкова (рис. 1).

Важливою ознакою спортивної діяльності виступає членство у спортивних організаціях. В результаті проведеного опитування встановлено, що 17 % респондентів з тих, які займаються спортом для всіх, здійснюють це у спортивних клубах, фітнес-центрах з оплатою послуг інструктора; 11 % – в організаціях

фізкультурно-спортивної спрямованості без оплати послуг; 27 % – займаються без інструктора у складі неформальних групи та 45 % – самостійно.

11 % учасників опитування брали участь впродовж останніх 12 місяців у доступних спортивних змаганнях. Найбільший рівень участі у змаганнях (19 %) відзначається в осіб, які здійснюють регулярну та інтенсивну спортивну діяльність, а найнижчий (4 %) – у групі випадкової участі у спорті.

Сучасний спорт надає широкі можливості для занять різними видами рухової активності. Респондентам був запропонований список видів спорту (всього – 83, розподілений на олімпійські літні – 39, зимові – 12 та неолімпійські – 32 види спорту). Найбільш популярні види спорту серед населення України подані у таблиці 3. Майже половина з тих респондентів, які охоплені спортивною діяльністю, займалися протягом 12 останніх місяців декількома

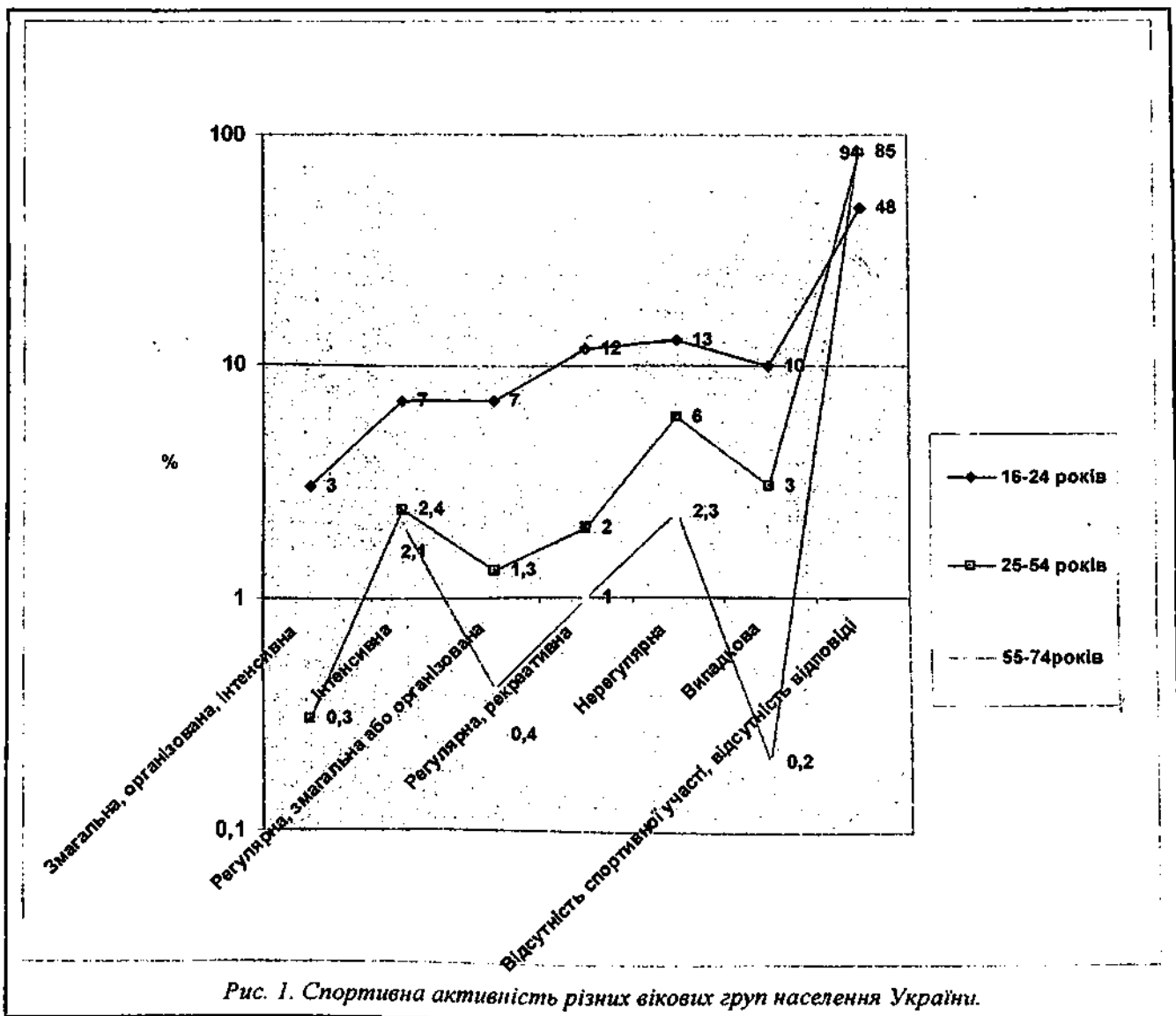

Рис. 1. Спортивна активність різних вікових груп населення України.

видами спорту.

Рівень добробуту населення суттєво впливає на рівень залучення до занять спортом для всіх. Серед осіб, які займаються спортом, 57 % мають дохід більше трьох прожиткових мінімумів на одного члена сім'ї, 25 % – від одного до трьох, 18 % – менше одного прожиткового мінімуму на одного члена сім'ї.

Таблиця 3.

Показники рівня занять населення України окремими видами спорту

Вид спорту	% від кількості відповідей
футбол	15,3
плавання	9,5
баскетбол	6,8
легка атлетика	5,8
волейбол	5,5
аеробіка спортивна	4,7
бадмінтон	4,7
оздоровчий біг	4,2
карате	3,4
бокс	3,3
теніс настільний	3,2

Місце проживання також впливає на процес і рівень охоплення населення масовим спортом.

Так, серед жителів села спортивна діяльність має нерегулярний та сезонний характер і охоплює 16 % всього населення, жителі міст – 22 %. Найвищий рівень спортивної активності у столиці держави – місті Києві – 25 % населення.

Серед людей різних професійних груп найвищий рівень використання спорту для всіх спостерігається серед військових, робітників правоохоронних органів – 44 %, а також підприємців та бізнесменів – 41 % від осіб, які охоплені спортивною діяльністю. Керівники підприємств в 28 % випадків включені у спортивну діяльність. Середні показники зайнятості спортом для всіх – від 14 до 25 % – у працівників органів управління, державних службовців, робітників виробничої сфери, домогосподарок. Найменш активні у сфері спортивної діяльності – пенсіонери та інваліди (3 – 5 %).

Важливим компонентом гуманізації масового спорту є орієнтація на мотиви, потреби та інтереси людини. Найбільш суттєве значення для залучення співгромадян України до занять спортом для всіх мають: бажання поліпшити здоров'я; бажання бути привабливим; розташування поблизу помешкання спортивних майданчиків, спортивних клубів; емоційне задоволення від рухової активності –

„радість м'язів”. Ранжирування усіх досліджуваних мотивів та факторів наведено у таблиці 4.

Серед причин пасивного ставлення респондентів до спортивних занять провідне місце належить соціально-економічним факторам та недолікам функціонуючої системи фізичної культури і спорту: висока вартість послуг у спортивних центрах; дефіцит коштів; відсутність вільного часу; низький рівень індивідуальної фізичної культури; відсутність матеріальних стимулів для підтримки і покращення здоров'я і фізичного стану; недостатній розвиток у суспільній свідомості значимості занять спортом для всіх (таблиця 5).

На мотиваційну сферу спортивної діяльності в певній мірі впливає віковий фактор. Молодь більше ніж люди середнього та старшого віку орієнтується на бажання бути привабливішим, кращим та сильнішим, на задоволення потреби у спілкуванні, а також її приваблює імідж відомих спортсменів, участь у змаганнях.

Серед соціальних факторів важливим є економічний статус респондентів. Для осіб, які мають високі доходи, велике значення для залучення до спортивних занять рекреаційної спрямованості мають бажання бути кращим, сильнішим (оцінка – 4,3), прагнення поліпшити здоров'я (4,1), отримати за-

Таблиця 4.

Рівень значимості мотивів і факторів із залучення людей до занять спортом для всіх (середнє значення оцінки за 5-ти бальною шкалою, де „5” – дуже велике, „4” – велике, „3” – середнє, „2” – мале, „1” – ніяке значення)

мотиви та фактори	оцінка
Бажання поліпшити здоров'я	4,1
Бажання бути привабливим	3,8
Розташування поблизу помешкання спортивних майданчиків, спортивних клубів	3,7
Бажання одержати задоволення від рухів тіла	3,65
Високий рівень власного добробуту	3,6
Бажання бути кращим, сильнішим	3,6
Знання та навички з рухової активності, які були одержані в школі, вузі	3,3
Потреба у спілкуванні	3,3
Особиста участь у спортивних змаганнях	3,0
Поради друзів	2,95
Вплив засобів масової інформації	2,9
Кар'єра у професійному спорті	2,85
Прагнення поліпшити спортивний результат	2,7
Приклад відомого спортсмена	2,7
Особлива спортивна подія (Олімпійські ігри, чемпіонати Європи та світу)	2,6
Приклад державного або політичного діяча	2,0

Таблиця 5.

Рівень значимості причин пасивного ставлення людей до занять спортом для всіх (середнє значення оцінки за 5-ти бальною шкалою, де „5” – дуже велике, „4” – велике, „3” – середнє, „2” – мале, „1” – ніяке значення)

причини	оцінка
Висока вартість послуг у спортивних центрах	4,1
Дефіцит вільних коштів для відвідування спортивних клубів, центрів та на придбання спеціального одягу, взуття та інвентарю	3,9
Відсутність вільного часу	3,7
Відсутність матеріальних стимулів для підтримки і покращення здоров'я і фізичного стану	3,7
Низький рівень індивідуальної фізичної культури	3,55
Недостатній розвиток у суспільній свідомості значимості занять спортом для всіх	3,55
Низький рівень пропаганди цінностей масового спорту і здорового способу життя	3,5
Не дозволяє рівень здоров'я, часті хвороби	3,45
Низький рівень благоустрою та комфортності існуючих місць для занять спортом для всіх	3,4
Недостатня кількість спортивних клубів, центрів	3,25
Відсутність моральних стимулів до занять фізичними вправами	3,05
Думка: „У мене не той вік, щоб займатися спортом”	3,0
Неврахування стану фізичного здоров'я під час призначення на керівні посади	2,9
Невміння організувати свою спортивну діяльність	2,75

доволення від рухової активності (4,1), а також близьке розташування поблизу помешкання спортивного клубу (4,0). Серед причин їх пасивного ставлення до спорту для всіх відзначають невміння організувати себе до такої діяльності (4,4), низький рівень благоустрою спортивних баз (4,0), відсутність моральних стимулів (3,9) та низький рівень пропаганди масового спорту (3,8).

В ході дослідження було також встановлено, що спорт для всіх займає високе місце в ієрархії цінностей респондентів. Не залежно від характеру ставлення до спортивної діяльності (активного чи пасивного), більшість респондентів визначають позитивну роль спорту для своїх дітей та онуків (таблиця 6). Це яскраве підтвердження необхідності удосконалення системи спорту для всіх в Україні на основі запропонованої нами концепції гуманізації масового спортивного руху.

відношення до сфери фізичної культури і спорту. Серед зовнішніх факторів провідне місце відводиться зростанню добробуту населення та підвищенню у суспільній свідомості соціально-економічної значимості масового спорту, а серед внутрішніх факторів це – орієнтація системи спорту для всіх на реальне покращання здоров'я та гармонійний фізичний розвиток особистості, отримання особами, які займаються спортом, емоційного задоволення від рухової активності; розвиток інфраструктури масового спорту шляхом збільшення кількості розташованих біля помешкання спортивних майданчиків, клубів та центрів; здешевлення фізкультурно-оздоровчих послуг; введення матеріальних стимулів для підтримки та покращання здоров'я і фізичного стану.

Перспективи. За розробленою технологією планується на регулярній основі здійснювати загаль-

Варіанти продовження питання	Особи, які займаються спортом для всіх	Особи, які не займаються спортом для всіх
... вели пасивний спосіб життя	0	1
... були звільнені від уроків фізичного виховання	1	1
... систематично займалися оздоровчою спортивною діяльністю	63	67
... займалися у спортивних школах	52	53
... готувалися стати професійним спортсменом	17	9

Висновки:

1. Загальнонаціональне опитування населення України стосовно спортивної діяльності є важливим інструментом отримання інформації про стан розвитку спорту для всіх та підготовки пропозицій щодо удосконалення системи залучення різних груп населення до оздоровчої рухової активності на основі запропонованої концепції гуманізації масового спорту.

2. Розроблено технологію загальнонаціонального опитування населення України стосовно спортивної діяльності з урахуванням рекомендацій європейського проекту COMPASS та вперше проведено таке опитування.

3. 21 % населення України займається спортом для всіх, що є найнижчим показником серед країн, які проводили опитування за проектом COMPASS. Домінуючою у структурі спортивної діяльності українців є нерегулярна (7%), рекреативна (4%) та випадкова (4%) участь. Найбільш популярними у масовому спорті є футбол (15,3% серед осіб, які займаються спортом), плавання (9,5%) та баскетбол (6,8%). Процес залучення людей до спорту для всіх детермінований дією демографічних, економічних та соціальних факторів.

4. Підвищення рівня охоплення населення України заняттями масовим спортом залежить від чинників зовнішнього та внутрішнього характеру у

нонаціональне опитування населення стосовно спортивної діяльності. Подальші дослідження проблеми формування теоретичних та практичних засад соціального моніторингу у системі менеджменту спорту для всіх будуть спрямовуватися на наукове обґрунтування технологій: телефонного та Internet опитування населення стосовно спортивної діяльності; експертних оцінок системи масового спорту; контент-аналізу матеріалів засобів масової інформації щодо пропаганди спорту для всіх.

Література

1. COMPASS 1999: A project seeking the co-ordinated monitoring of participation in sports in Europe. – London: UK Sport, 1999. – 64 p.
2. THE SEKOND COMPASS WORKSHOP – ROMA 1999 “New Perspectives in Co-ordinated Monitoring of Participation in Sports”. – Strasbourg: CDDS, 2000. – 15 p.
3. <http://www.sportcompass.net>
4. Дутчак М.В. Окремі аспекти реформування системи фізичного виховання в Україні // Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні: зб. наук. пр. РЕГІ. – Рівне: Ліста, 1999. – С. 158 – 162.
5. Дутчак М.В. Соціальний моніторинг в системі спортивного менеджменту (на прикладі спорту для всіх) // Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні: зб. наук. пр. РЕГІ. – Рівне: „Принт Хауз”, 2001. – С. 30 – 40.
6. Дутчак М.В. Стратегія і тактика розвитку спорту для всіх в Україні // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. зб. наук. пр. за ред. Єрмакова С.С. – Харків-Львів: ХДАДМ (ХХП), 2003. – № 16. – С. 3-16.

7. Дутчак М.В. Концепція гуманізації масового спорту в Україні // IX Міжнародний конгрес „Олімпійський спорт і спорт для всіх“. Тези доповідей. – К.: Олімпійська література. 2005. – С. 563.
8. Культура. Ідеологія. Особистість: Методолого-світоглядний аналіз / Губерський Л., Андрущенко В., Михальченко М. – К.: Знання України. 2002. – 580 с.
9. Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту. – К., 2004. – 16 с.
10. Панфилова Т.В. О содержании понятий „гуманизм“ // Философские науки. – 1990. - № 9. – С. 116.

Надійшла до редакції 06.02.2006р.

ФОРМУВАННЯ ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ, ЯК ЧИННИКА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ, ПРАЦІВНИКА ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ В ПРОЦЕСІ СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ПРИЙОМІВ РУКОПАШНОГО БОЮ

Ємчук О.І.

Київський національний університет
внутрішніх справ

Анотація. У роботі наведені показники психологічної підготовки, як чинника ефективного застосування прийомів рукопашного бою.

Ключові слова: вольові якості, рукопашний бій, заходи фізичного впливу, екстремальні ситуації, психологічна підготовка.

Аннотация. Емчук О.И. Формирование волевых качеств, как фактора психологической готовности работника органов внутренних дел в процессе специальной физической подготовки к применению приемов рукопашного боя. В работе приведены показатели психологической подготовки, как фактора эффективного применения приемов рукопашного боя.

Ключевые слова: волевые качества, рукопашный бой, мероприятия физического влияния, экстремальные ситуации, психологическая подготовка.

Annotation. Yemchuk O.I. Formation of strong-willed qualities, as factor of psychological readiness of the worker of law-enforcement bodies during special physical preparation for application of receptions of hand-to-hand fight. Indicators of psychological training as a factor of effective use of hand-to-hand fighting technique have been cited in the thesis.

Key words: Volitional qualities, hand-to-hand fighting, measures of physical impact, extreme situations, psychological training.

Вступ.

Загострення кримінальної обстановки в державі у період становлення її самостійності, в умовах економічної кризи, зростання різних форм злочинності, у тому числі організованої, вимагає широкого залучення наукових досліджень до вивчення численних проблем професійної підготовки працівників правоохоронної діяльності.

Ефективність діяльності працівників міліції в складних та професійно відповідальних ситуаціях значною мірою визначається якістю професійно-психологічної підготовки. У більшості випадків співробітнику доводиться діяти в умовах невизначеності, при дефіциті часу, необхідності швидкого прийняття правильних та відповідальних рішень,

знешкодження або затримання злочинців, визволення заручників тощо. Все це підвищує вимоги до особистості працівника міліції, який самостійно приймає рішення про застосування заходів фізичного впливу, і зокрема прийомів рукопашного бою і несе відповідальність за наслідки своїх дій.

Реформування діяльності правоохоронних органів України значною мірою пов'язане з особистісним розвитком та відповідними психологічними змінами осіб, які уповноважені від імені держави застосовувати заходи фізичного впливу, з необхідністю підвищення престижу служби в ОВС, підвищення рівня майстерності особового складу та збереження найбільшої соціальної цінності – життя.

Психологічна технологія підготовки до дій в умовах активного протистояння з боку правопорушників, яке потребує застосування працівником міліції прийомів рукопашного бою є провідним компонентом спеціальної фізичної підготовки й сприяє ефективному застосуванню працівником своїх навичок та досвіду в екстремальних умовах пов'язаних, з ризиком для життя та високим ступенем адміністративно-правової й моральної відповідальності.

Робота виконана у відповідності до практичних завдань кафедри спеціальної та фізичної підготовки навчально-наукового інституту підготовки кадрів оперативних служб міліції Київського національного університету внутрішніх справ.

Формування цілей роботи.

Отже, однією з центральних проблем професійної підготовки є проблема психологічної підготовки як системи заходів спрямованих на формування вольових якостей психологічної готовності до застосування заходів фізичного впливу, і зокрема прийомів рукопашного бою, вирішення якої задає оптимальний напрямок організації підготовчого та навчального процесу співробітників ОВС. Основною метою професійної підготовки до діяльності в такій ситуації є створення адекватної психологічної системи діяльності, яка дозволяє інтегрувати психологічно-вольові якості, професійні навички, життєвий досвід, досвід діяльності в екстремальних умовах та вимоги реального бою в єдину, цілісну, а не суперечливу систему.

Результати досліджень.

За даними професора В.Г. Андросюка, в екстремальних ситуаціях у працівників міліції спостерігаються, зміни стану свідомості в екстремальних умовах, пов'язані з наступними проявами: розгубленість (24%), зниження критичності мислення (11%), зниження координації рухів (29,8%), уповільнення реакції (27%), зниження якості сприймання та уваги (8,95%), порушення логіки міркувань (18%). Ці дані свідчать про високу залежність ефективності діяльності від психологічних вольових чинників працівників та про те, що умови навчання часто не відповідають реальним умовам бою.

Порівняльний аналіз бойових умов та умов навчання надав можливість виявити, що традиційна система навчання не моделює достатньою мірою